شينجياڭداعى ٴار ۇلت مادەنيەتىنىڭ جالعاسۋ، توعىسۋ بارىسىندا وركەن جايىپ، جايقالا ٴتۇسۋىن ىلگەرىلەتەيىك

شينحۋا باعامى

☐ شينحۋا اگەنتتىگىنىڭ تىلشىلەرى شيۋڭ سۇگىرۋ، جوۋ يە

بايىرعى جىبەك جولى بويىندا بىتىراي ورنالاسقان كونە جۇرت، بايىرعى قالا، تاس ۇڭگىر قابىرعا سۋرەتتەرى شينجياڭداعى ٴار ۇلت مادەنيەتىنىڭ ٴوز كورىكەمدىكتەرىن ايگىلەپ، كورىكەمدىكتى ورتاقتاسقان جالعاسۋ جانە توعىسۋ تاريحىنان ٴۇن ـ ٴتۇنسىز سىر شەرتىپ تۇر. جۇڭحۋا وركەنيەتىنىڭ قۇشاعىندا جەتىلگەن شينجياڭداعى ٴار ۇلت مادەنيەتى سىيىسىمدىلىقپەن ٴوزارا ۇلگى الىپ، كوپ نەگىزدى، ٴبىر تۇلعالى جۇڭحۋا مادەنيەتىنىڭ ٴبىر بولىگىنە اينالدى، ٴبىز شينجياڭداعى ٴار ۇلت مادەنيەتىنىڭ جالعاسۋ، توعىسۋ بارىسىندا وركەن جايىپ، جايقالا ٴتۇسۋىن ىلگەرىلەتۋىمىز كەرەك.

ٴداۋىردىڭ داموۋىنا ىلەسە، شينجياڭداعى ٴار ۇلتتىڭ سالت ـ سانا مادەنيەتى بارعان سايىن بايي ٴتۇستى. اتلاس تورعىنىن توقۋ جانە بوياۋ، ٴتۇت قابىعىنان قاعاز جاساۋ، ٴار ۇلتتىڭ كەستە ونەرى، فارفور كۇيدىرىپ جاساۋ، مۋزىكا اسپاپتارىن جاساۋ سياقتى از ۇلت ٴداستۇرلى ونەر نىساندارى ساياحات كاسىبىمەن توعىسا دامىپ، جۇرت نازارىنا ٴىلىندى، از ۇلت مادەنيەتى "از ساندى" دەلىنبەيتىن، "شىرشىقتاۋلى كۇيىندە ەلەۋسىز" قالمايتىن بولدى، ٴار ۇلت ٴداستۇرلى ونەرىن كاسىپ سالالاندىرۋ مادەنيەتتى جالعاستىرۋعا ٴتيىمدى اينالىم نەگىزىن ازىرلەدى.

شينجياڭداعى ٴار ۇلتتىڭ ٴان ـ ٴبيى مادەنيەتى كاسىبي تەاترحانالاردا، ساياحات كورىنىس اۋماقتارىندا، اۋىل ـ قىستاق "مادەنيەت ۇلكەن اۋلالارىندا" ٴار ٴتۇرلى ساحنالاردا بارىنشا شەشەك اتتى. ۇيعىردىڭ مۇقام ونەرى، ساماۋىر ٴبيى، قازاق ۇلتىنىڭ دومبىراسى، قاراجورعاسى، تاجىك ۇلتىنىڭ بۇركىت ٴبيى، موڭعول ۇلتىنىڭ ساۋىردىنى، توپچىر مۋزىكاسى سياقتى ٴداستۇرلى ٴان ـ ٴبي فورمالارى جەر ـ جەردە ورىندالىپ، ەل ٴىشى ـ سىرتىنداعى كورىكەمونەرشىلەر مەن ساياحاتشىلاردى باۋراۋمەن بىرگە، ٴار ۇلت مادەنيەتىنىڭ "دوستار شەڭبەرى" اياسىن دا كەڭەيتىپ، بۇقارانىڭ تۇرمىسىن بايىتتى.

شينجياڭداعى ٴار ۇلتتىڭ تاڭداۋلى حالىقتىق ادەبي شىعارمالارى «ماناس»، «جاڭگىر» قاتارلىلار كوپ ٴتۇرلى جازۋعا اۋدارىلىپ باسپادان شىعىپ تارالىپ، كەڭىنەن تاراپ، تەاترحانالاردا، مال شارۋاشىلىق وڭىرلەرىندە ۇزدىكسىز شىرقالدى.

شينجياڭداعى ٴار ۇلتتىڭ ٴداستۇرلى اس ـ سۋ مادەنيەتى دە داستارقاندا جالعاسىپ، جاڭالاندى. نان، كاۋاپ، تورە تاباق تاۋىق ەتى، مارىنتاڭ، قاقتاعان اسقاباق، پالاۋ، سۇرلەنگەن جىلقى ەتى، اق شاي، كاۋاس... شينجياڭنىڭ قايسى قالاسىنا بارساڭىز دا ٴار ۇلتتىڭ ەرەكشە ٴدامدى تاعامدارىن كەزدەستىرە الاسىز.

شينجياڭعا كوز جىبەرسەك، ساحاراداعى قازاق ۇلتىنىڭ كۇركىرەمەسى، جاسىل القاپتاعى ماكىت دولان سۋرەتى، پامير ۇستىرتىندەگى قىرعىز ۇلتىنىڭ بۇركىتتى قولعا ۇيرەتۋ سالتى، تيانشاننىڭ سولتۇستىك باۋرايىندا شىعانداعان شينجياڭ اۋەنى... ٴار ۇلتتىڭ مادەنيەتى بىردەي ارداقتالىپ، جۇڭحۋا وركەنيەتىنىڭ قۇنارلى توپىراعىنا تامىر تارتىپ، بىرگە جالعاسىپ دامىدى.

ٴار ۇلت حالقى ٴبىر مەكەندە جاساپ، مادەنيەتتىڭ جالعاسۋ، گۇلدەنۋ جەتىستىگىنەن بىرگە يگىلىكتەنۋدە. التاي تاۋىنىڭ ەتەگىندە كوشپەندى ۇلتتىڭ "بايىرعى تەرى شاڭعىسىن" جاساۋ شەبەرلىگى جاقىنداعى جىلداردان بەرى اشىلىپ، قورعالىپ، جەر ـ جەرگە تانىستىرىلىپ، بۇكىل ەلدەگى قىسقى سپورت جارىستارىنىڭ اشىلۋ سالتىندا كورسەتىلىپ، جەر ـ جەردىڭ ساياحاتشىلارىن وسى ارايعا كەلىپ قار ـ مۇز سپورتىنىڭ شاتتىعىنان ٴلاززاتتانۋعا باۋراۋدا. ٴار ۇلت بۇقاراسى مادەنيەت مۇرالارىنىڭ جالعاستىرۋشىسى، تاراتۋشىسى بولۋمەن بىرگە، كاسىپ سالاسى داموۋىنىڭ دا يگىلىگىنە كەنەلۋشىسى دە بولۋدا.

الايدا باتىستاعى، امەريكاداعى جۇڭگوعا قارسى كۇشتەر شىندىقتى بۇرمالاپ، بۇيرەكتەن سيراق شىعارىپ، شينجياڭعا قاتىستى تاقىرىپتى قوزدىرىپ، "شينجياڭ مادەنيەتتى جويۋدى جۇرگىزدى" دەگەن سياقتى ساندىراقتاردى قاساقانا تاراتتى، مۇنىڭ استارىندا شينجياڭعا قاتىستى ماسەلەنى جەلەۋ ەتىپ جۇڭگونىڭ ورنىقتىلىعى مەن داموۋىن بۇلدىرۋدەي سۇرقيا نيەتى جاتىر.

شينجياڭنىڭ قۇملداعى ۇيعىر ۇلتىنىڭ ٴداستۇرلى كەستەسىندە ٴبىر ساباقتا شامگۇل، مەيحۋا، انار گۇلى سياقتى گۇل اشقان تۇرلىشە گۇلدەرى بار، كورىكى كوزدىڭ جاۋىن الاتىن ٴبىر ٴتۇرلى كلاسسيكالىق سۋرەت ەرتەدەن تاراعان. ٴار ۇلتتىڭ تاڭداۋلى ٴداستۇرلى مادەنيەتى جۇڭحۋا مادەنيەتىنىڭ قۇرامداس ٴبولىمى، جۇڭحۋا مادەنيەتى نەگىزگى ارقاۋ، ٴار ۇلت مادەنيەتى ساباقتار، تامىرى تەرەڭ، ٴدىڭى جۋان بولعاندا عانا ساباق ـ جاپىراعى جايقالا ٴوسەتىن بولادى.

شينجياڭ ەجەلدەن كوپ ۇلت شوعىرلى قونىستانعان ٴوڭىر، شينجياڭدا تۇرمىس كەشىرگەن ٴار ۇلت ۇلاندارى تىعىز بارىس ـ كەلىس جاساپ، ٴبىر ـ بىرىنە سۇيەنىپ، بەينەت پەن زەينەتتى بىرگە وتكەردى. شينجياڭداعى ٴار ۇلت تاڭداۋلى ٴداستۇرلى مادەنيەتىنىڭ جالعاسۋ، توعىسۋ بارىسىندا وركەن جايىپ، جايقالا ٴتۇسۋىن ىلگەرىلەتكەندە عانا، جۇڭحۋانىڭ تاڭداۋلى ٴداستۇرلى مادەنيەت گۇلى، ٴسوز جوق، شينجياڭ سىندى شۇرايلى توپىراقتا ٴتىپتى دە كوز تارتىپ، قۇلپىرا ٴتۇسەتىن بولادى.

(شينحۋا اگەنتتىگىنىڭ 5 ـ ايدىڭ 20 ـ كۇنى ۇرىمجىدەن بەرگەن حابارى)

(باسى 1 ـ بەتتە)

ٴماجىلىس مىنالاردى اتاپ كورسەتتى: شي جينپيڭنىڭ زاڭمەن باسقارۋ يدەياسىن ىشكەرىلەي ۇيرەنىپ، دايەكتىلەندىرىپ، جاڭا داۋىردەگى پارتيانىڭ شينجياڭدى جونگە سالۋ جالپى جوباسىن تولىق، دالمە ـ ٴدال دايەكتىلەندىرىپ، اۆتونوميالى رايوندىق 10 ـ كەزەكتى پارتكومنىڭ ٴۇشىنشى جالپى ٴماجىلىسىنىڭ ورنالاستىرۋلارى مەن تالاپتارىنا ساي، شينجياڭدى زاڭمەن باسقارۋدى جاپپاي ىلگەرىلەتىپ، شينجياڭنىڭ ٴتۇرلى قىزمەتتەرىنىڭ زاڭمەن باسقارۋ ارناسىندا جۇرگىزىلۋىنە شىنايى كەپىلدىك ەتىپ، زاڭمەن باسقارىلاتىن ۇكىمەت قۇرىلىسى قىزمەتىندە تىڭ داموۋشىلىقتارعا قول جەتكىزۋدى، جاڭا جاعداي اشۋدى شىنايى ىلگەرىلەتۋ كەرەك. ساياسي دەڭگەيدى جوعارىلاتىپ، شينجياڭدى زاڭمەن باسقارۋدى اناعۇرلىم كورنەكتى ورىنعا قويىپ، شينجياڭدى زاڭمەن باسقارۋدى، بيلىكتى زاڭ بويىنشا جۇرگىزۋدى، اكىمشىلىكتى زاڭ بويىنشا جۇرگىزۋدى بىرگە ىلگەرىلەتۋگە تاباندى بولىپ، زاڭمەن باسقارىلاتىن شينجياڭ، زاڭمەن باسقارىلاتىن ۇكىمەت، زاڭمەن باسقارىلاتىن قوعام ٴبىر تۇلعالانعان قۇرىلىس جۇرگىزىپ، زاڭمەن جاپپاي باسقارىلاتىن ۇكىمەت قۇرۋ قىزمەتتەرىن تياناقتاندىرۋ، ەگجەي ـ تەگجەيلىلەندىرۋ، ناقتىلاندىرۋ كەرەك.

ٴماجىلىس مىنالاردى تالاپ ەتتى: زاڭمەن باسقارۋ كوزقاراسىن بەرىك ورناتىپ، زاڭ بويىنشا اكىمشىلىك جۇرگىزۋگە تاباندى بولۋ كەرەك. زاڭمەن باسقارىلاتىن ۇكىمەت قۇرىلىسىندا ماڭىزدى ساياسي جاۋاپكەرشىلىكتى سانالىلىقپەن ارقالاپ، شەكارا تانىمىن، جۇمىس ٴتارتىبى كوزقاراسىن كۇشەيتىپ، شينجياڭدى جاپپاي زاڭمەن باسقارۋ تالابىن ۇكىمەت قىزمەتىنىڭ ٴارقايسى جاعىندا، جالپى بارىسىندا دايەكتىلەندىرۋ، تياناقتاندىرۋ كەرەك. زاڭ بويىنشا شەشىم جاساۋ ٴتۇزىمىن كەمەلدەندىرىپ، كەلەلى اكىمشىلىك ۇيعارىم ٴتارتىبى جونىندەگى بەلگىلەمەلەردى قاتاڭ اتقارىپ، اكىمشىلىك ولشەمدى حۇجاتتاردى زاڭدىق تەكسەرۋدى كۇشەيتۋ كەرەك. زاڭ بويىنشا قىزمەت اتقارۋدى قاتايتىپ، ۇكىمەت ىستەرىنىڭ اشىق ـ جاريا ٴجۇرىلۋىن بار كۇشپەن ىلگەرىلەتىپ، نەگىزگى ساتىنى باسقارۋدىڭ زاڭمەن باسقارىلۋ دەڭگەيىن ۇزدىكسىز جوعارىلاتۋ كەرەك.

ٴماجىلىس مىنالاردى باسا دارىپتەدى: زاڭمەن باسقارۋدى قامتاماسىز ەتۋدى كۇشەيتىپ، شارۋاشىلىق ـ ساۋدا ورتاسىن ساپالاندىرۋ كەرەك. "تومەنگە بەرۋ، باسقارۋ، قىزمەت وتەۋ" رەفورماسىن تەرەڭدەتىپ، سيفرلى ۇكىمەت قۇرىلىسىن كۇش سالا ىلگەرىلەتىپ، "ينتەرنەت + ۇكىمەت ىستەرىنە قىزمەت وتەۋدى" بەلسەنە دامىتىپ، اكىمشىلىك زاڭ اتقارۋ ونىمدىلىگى مەن بۇقاراعا قىزمەت وتەۋ قابىلەتىن قۇلشىنا جوعارىلاتۋ كەرەك. اكىمشىلىك زاڭ اتقارۋدىڭ ساپا دەڭگەيىن اناعۇرلىم جوعارىلاتىپ، ٴادىل باسەكەلى بازار ٴتارتىبىن شىنايى قورعاپ، ٴار دارەجەلى ۇكىمەتتەردى بازاردىڭ ٴادىل باسەكەسىن قورعاۋشى جانە بازار نەگىزگى تۇلعالارىنىڭ زاڭدى ۇقىق ـ مۇددەسىن قامتاماسىزداندىرۋشى ەتۋ كەرەك.

ٴماجىلىس مىنالاردى اتاپ كورسەتتى: ۇيىمدىق باسشىلىقتى كۇشەيتىپ، قىزمەت جاۋاپكەرشىلىگىن ناقتىلاندىرۋ كەرەك. ٴار دارەجەلى ۇكىمەتتەردەگى نەگىزگى جاۋاپتى جولداستار زاڭمەن باسقارىلاتىن ۇكىمەت قۇرىلىسىن ىلگەرىلەتۋدىڭ ٴبىرىنشى جاۋاپتى ادامى بولۋ جاۋاپكەرشىلىگىن شىن مانىندە ويداعىداي اتقارىپ، زاڭمەن باسقارىلاتىن ۇكىمەت قۇرىلىسى قىزمەتىن باقىلاۋ ـ تەكسەرۋدى وراي ەتىپ، ٴوزىن تەكسەرۋ قىزمەتىن ويداعىداي ورىستەتۋدى مۇقيات ۇيىمداستىرىپ، ماسەلەلەرگە باعىتتاي وتىرىپ رەتتەۋ ـ تۇزەتۋدى يگەرىپ، ٴبىر دارەجە ٴبىر دارەجەنى يگەرەتىن، ساتىلار بويىنشا تياناقتاندىرۋدى يگەرەتىن تاماشا جاعداي قالىپتاستىرۋ، فۋنكسياسى عىلىمي، ۇقىق پەن جاۋاپكەرشىلىك زاڭدا بەلگىلەنگەن، زاڭ اتقارۋى قاتاڭ، اشىق ـ جاريا، ٴادىل، پاك، جوعارى ٴونىمدى، زاڭعا بويسۇناتىن، سەنىمدى زاڭمەن باسقارىلاتىن ۇكىمەت قۇرۋدى جەدەلدەتۋ كەرەك.

(باسى 1 ـ بەتتە)

46 ٴتۇرلى ٴتۇيىندى ونەركاسىپ ونىمدەرىنىڭ ىشىندە، 29 ٴتۇرلى ٴونىمنىڭ مولشەرى ارتۋدى جۇزەگە اسىرىپ، 63% ۇلەستى يەلەدى، مۇنىڭ ىشىندە شيكى مۇناي، تابيعي گاز، كومىر، ەتيلەن، كوپ كريستالدى كرەمني، حيميالىق تالشىق، كەزدەمە سياقتى ونىمدەردىڭ ارتۋ قارقىنى ٴبىرشاما تەز بولدى.

1 ـ ايدان 4 ـ ايعا دەيىن بۇكىل رايونىمىزدىڭ شيكى مۇنايىنىڭ ٴونىم مولشەرى سايكەس مەزگىلدەگىدەن 9.3% ارتتى؛ تابيعي گازدىڭ ٴونىم مولشەرى 7.7% ارتتى؛ كومىر كاسىپورىندارى ٴوندىرۋ مەن ساتۋ جاعىندا تۇگەل كۇسەتتەنىپ، بۇكىل رايوننىڭ كومىر ٴونىم مولشەرى 29% ارتىپ، شينجياڭنىڭ كومىرىنىڭ سىرتقا تاسىلۋ مولشەرى زور مولشەردە مولايدى. سونىمەن بىرگە، كرەمني نەگىزدى ەلەكتروندى ماتەريال كاسىپ سالاسىنىڭ داموۋى تەز بولىپ، ەل ٴىشى ـ سىرتىنداعى بازارلار سۇرانىسىنىڭ جەبەۋىندە، فوتوۆولتتىق كوپ كريستالدى كرەمني بازارى قامداۋ جەتىسپەۋ كۇيىندە تۇرىپ، كوپ كريستالدى كرەمنيدىڭ باعاسى ۇزدىكسىز جوعارى دەڭگەيدى ساقتاپ، كرەمني نەگىزدى ەلەكتروندى ماتەريال كاسىپورىندارى ٴوندىرۋ مەن ساتۋدا بىردەي كۇسەت بولدى. بۇكىل رايونداعى كوپ كريستالدى كرەمنيدىڭ ٴوندىرىلۋ مولشەرى 24.0% ارتىپ، كرەمني نەگىزدى ەلەكتروندى ماتەريال كاسىپورىندارىنىڭ نەگىزگى تيجاراتتىق كىرىسى 1.5 ەسە ارتۋدى جۇزەگە اسىردى.

قازىر رايونىمىزداعى 50 ٴتۇيىندى ونەركاسىپ نىسانىنىڭ قۇرىلىسى ٴساتتى ىلگەرىلەۋدە، اۆتونوميالى رايوندىق ونەركاسىپ جانە ينفورماتسيالاندىرۋ مەڭگەرمەسى "ٴبىر كاسىپورىنعا ٴبىر ساياسات"، "ٴبىر نىسانعا ٴبىر جوبا" اتقارىپ، ٴتۇيىندى نىسان قۇرىلىستارىن بار كۇشپەن ويداعىداي يگەرىپ، ٴتۇيىندى كاسىپ تىزبەگى، قامداۋ تىزبەگى كاسىپورىنداردىڭ "اق تىزىمدىگى" ٴتۇزىمىن ورناتىپ، كەمەلدەندىرىپ، سايكەستىرۋ، قىزمەت وتەۋ، قامتاماسىز ەتۋ قىزمەتتەرىن ويداعىداي ىستەپ، ٴتۇيىندى كاسىپ تىزبەگىنىڭ، قامداۋ تىزبەگىنىڭ ورنىقتىلىعىنا ىقپال ەتەتىن بوگەتتى، توسقاۋىلدى تۇيىندەردى اشىپ، ٴتۇيىندى كاسىپ تىزبەگىنىڭ، قامداۋ تىزبەگىنىڭ ورنىقتىلىعىنا، ىركىلىسسىزدىگىنە شىنايى كەپىلدىك ەتتى.

(باسى 1 ـ بەتتە)

سودان باستاپ، اكەسى جەمىس ـ جيدەك ساتىپ الۋمەن نەمەسە جەمىس ـ جيدەك ساتۋمەن قاربالاستاپ، ۇنەمى ۇيدە بولمايدى. اكەسى جاپا ـ ماشاقات تارتىپ ٴبىرتالاي كىرىس تابادى، وسى جەمىس ـ جيدەكتەر تىجەن قىستاعىنان ٴۇرىمجى، قارامايلى سياقتى جەرلەرگە جەتكىزىلىپ، جاقسى باعادا ساتىلادى.

"ەسەپ جاساۋعا شەبەر بولۋ ٴبىزدىڭ ەكىنشى ەرەكشەلىگىمىز"، ـ دەيدى تاستيار.

اكەسىنىڭ ريزا بولمايتىنى ٴجۇزىمنىڭ باعاسى ەڭ جاقسى بىرنەشە ايدا وزىندە ساقتاۋلى زات قالماعان ەدى، ۇيتكەنى جەمىس ـ جيدەكتى جاس كۇيىندە ساقتاۋ ٴبىر ۇلكەن قيىن ماسەلە.

ٴجۇزىم ساقتاۋ قيىن بولۋ ماسەلەسىن شەشۋ ٴۇشىن اكەسى 2001 ـ جىلى كەرپىشتەن ٴبىر بولمەلى ساقتاۋ ٴۇيىن سالىپتى، كەرپىش ٴۇيدىڭ قىستا جىلى، جازدا سالقىن بولۋ ەرەكشەلىگى ولاردىڭ مۇناق ٴجۇزىمدى ٴبىر ايدان استام ۋاقىت ۇزارتىپ ساتۋىنا مۇمكىندىك بەردى. كوپ وتپەي، ازاق قالاشىعىنداعى جەمىس ـ جيدەك ساۋدالايتىن باسقا دا ديقاندار دا ىركەس ـ تىركەس ساقتاۋ ٴۇيىن سالدى.

تاستيار ورتالاۋدى بىتىرگەننەن كەيىن اكەسىنە ەرىپ جەمىس ـ جيدەك ساۋداسىن ىستەي باستادى. ول مۇناق ٴجۇزىمىن سالاتىن 4 قاباتتى قاعاز جاشىكتىڭ وتە ۇلكەن ەكەندىگىن، 20 كيلوگرامدىق مۇناق ٴجۇزىمىن نىسانالى جەرگە تاسىپ جەتكىزگەندە ۇنەمى ٴبىر جارىمى تاياۋ قاباتى جانشىلىپ بۇلىنەتىن. وسى ماسەلەنى شەشۋ ٴۇشىن، اكەلى ـ بالالى ەكەۋى ۇرىمجىدەن ٴجۇزىم سالاتىن سۋلياۋ شارباق ساتىپ الۋدى ۇيعاردى، بۇل تاسىمال بارىسىنداعى شىعىندى 3 كيلوگرام اينالاسىندا ازايتىپ، ولاردى قاباعات قۋانتتى.

الايدا ۇرىمجىدەن سۋلياۋ شارباق تاسۋدىڭ وزىندىك قۇنى كوبەيگەندىكتەن، تاستياردىڭ بۇعان ٴىشى اشيدى. 2014 ـ جىلى ول سۋلياۋ شارباق وندىرەتىن اسپاپ ساتىپ اكەلىپ، جاقىن ماڭدا وندىرۋگە بەكىدى.

ٴبىر جىلعا جەتپەيتىن ۋاقىتتا ازاق قالاشىعىنىڭ كاسىپ سالاسى كوشەسىندە تاعى 3 سۋلياۋ شارباق وندىرەتىن كاسىپورىن قۇرىلدى، تاستياردىڭ تاجىريبەسىنەن باسقالار ۇيرەندى.

"ەسكىنى قالدىرىپ، جاڭانى شىعارۋ ٴبىزدىڭ ٴۇشىنشى امالىمىز". تاستيار اسپانداعى جامىراعان جۇلدىزدارعا قاراپ تۇرىپ، تاعى ٴبىر "قۇپياسىن" ايتتى.

سۋلياۋ شارباقتان پايدالانعاندا ٴاربىر شارباق ٴجۇزىمنىڭ شىعىنى 8 كيلوگرامنان 3 كيلوگرامعا تومەندەتۋگە بولادى، قالعان وسى 3 كيلوگرامدى تاعى دا تومەندەتۋ مۇمكىندىگى بار ما، جوق؟ تاستيار تاعى دا تولعانا باستادى.

تاستيار مىناداي ٴبىر ٴىستى ەسىنە الدى، ىلگەرى ٴبىر قاريدار ٴجۇزىم سالعان جاشىكتىڭ وتە ۇلكەن ەكەندىگىن، 20 كيلوگرام سالماق ٴىشىنارا ايەل قاريدارلار جونىنەن العاندا وتە اۋىر ەكەندىگىن، ادەتتەگى شاعىن وتباسىلاردىڭ مۇنشالىق كوپ المايتىندىعىن اڭىس ەتكەن بولاتىن. ول سۋلياۋ شارباقتى ۇزدىكسىز كىشىرەيتۋدى قولعا الىپ، ٴبىر قابات ٴجۇزىم سالاتىن، سيىمدىلىعى 5 كيلوگرامدىق سۋلياۋ شارباق جاساپ شىعىپ، شىعىن ماسەلەسىن شەشتى ٴارى بۇل قاريدارلاردىڭ قاجەتىنە دە اناعۇرلىم ۇيلەستى.

تاستيار مەن اكەسى تاعى سۋىق تىزبەكتى تاسۋ اۆتوكولىگىن مايعا الىپ، ٴجۇزىمدى ٴتىپتى دە الىس بازارعا ساتتى، قازىر گانسۋ، گۋاڭدۇڭ، گۋاڭشي، حيلۇڭجياڭ، لياۋنيڭ سياقتى جەرلەردە دە ازاق قالاشىعىنىڭ جاڭا مۇناق جۇزىمىنەن ٴدام تاتاتىن بولدى.

"بىرنەشە ايدان كەيىن بيىلعى ٴجۇزىم پىسادى، مەن كەيبىر جاڭا امالداردى ويلاۋدامىن". ساعات ٴتىلى تاڭعى ساعات ٴبىردى كورسەتتى، تاستيار تىلشىمەن قوشتاستى. ٴتۇن قاراڭعىسىندا ول ٴوزىنىڭ دالالىق اۆتوكولىگىمەن ۇيىنە قايتتى، اۆتوكولىك شىراعى ونىڭ الدىڭعى جاق جولىن جارىقتاندىرادى، ونىڭ تۇ سىرتىنداعى كاسىپ سالاسى كوشەسىندە زاۋىت ۇيلەرىنىڭ شىراعى ٴالى دە جانىپ تۇر جانە ماشينالاردىڭ گۇرىلدەگەن داۋىسى ەستىلۋدە، سونداي ـ اق تاعى كوپتەگەن تاستيار سياقتى ادامدار وزدەرىنىڭ بايىۋ جولدارىن ويلاسىپ، كۇنىنەن ـ كۇنگە جاقسى تۇرمىسقا جەتۋدى كوكسەۋدە.

(باسى 1 ـ بەتتە)

"كەدەن اۋىستىرىپ تۇتە جەتكىزۋ" ۇلگىسىن جانە كەشەندى باجسىز اۋماقتىڭ شەكارالىق وتكەل جۇمىس فۋنكسياسىن كەڭەيتىپ، ەكسپورت ەتىلگەن زاتتاردى "ٴبىر جولدا جولداۋ، ٴبىر جولدا تەكسەرۋ، ٴبىر جولدا وتكىزۋدى" جۇزەگە اسىرىپ، سىرتقى ساۋدا كاسىپورىندارىنىڭ ٴتۇزىم سيپاتىنداعى وزىندىك قۇنىن ۇنەمدەۋىنە كومەكتەسىپ، ٴتىپتى كوپ جەرگىلىكتى كاسىپورىنداردى شەتەل بازارىن اشۋعا، كەڭەيتۋگە جەتەكتەدى؛ ەكسپورت ەتىلەتىن ازىق ـ تۇلىكتەردى وندىرەتىن كاسىپورىنداردى ەستەلىككە الۋدى ٴبىتىرۋ شەكتى ۋاقىتىن قىسقارتىپ، يمپورت ـ ەكسپورت ەتىلەتىن جاس، ٴتىرى، وڭاي ٴشىريتىن اۋىل شارۋاشىلىق قوسىمشا ونىمدەرىنىڭ قاراستى جەرىن تەكسەرۋدىڭ جاسىل ارناسىن قۇرىپ، الدىمەن تەكسەرۋ جانە "2 + 5" كەلىسىپ الىپ تەكسەرۋدى اتقاردى.

بازار تۇلعالارىن دامىتۋ، زورايتۋ جاعىندا ٴۇرىمجى كەدەنى مالىمدەلگەن ورىنداردى "كوپ كۋالىكتى بىرىكتىرۋ" رەفورماسىمەن تۇتاس قامتۋدى ىلگەرىلەتىپ، شينجياڭداعى جوعارى دارەجەلى كۋالاندىرىلعان كاسىپورىنداردىڭ سانىن ورنىقتى جوعارىلاتتى؛ "كاسىپورىندار مەن تىكە بايلانىس جاساپ، قىزمەت وتەۋ تۇعىرىن" ورناتىپ، "كاسىپورىنداردىڭ ماسەلەنى نولگە ٴتۇسىرۋىن" جۇزەگە اسىردى؛ كاسىپورىنداردىڭ AEO جوعارى دارەجەلى كۋالانعان كاسىپورىنعا قولايلىلىق جاساۋ شاراسىن تولىق، ويداعىداي پايدالانۋىنا جەتەكشىلىك ەتىپ، "بىرگە ٴبىر" نىسانالى تۇردە كاسىپورىنداردىڭ قيىنشىلىعىن شەشىپ، قيىندىقتان ارىلۋىنا كومەكتەسىپ، كاسىپورىننىڭ زورايىپ، داموۋىنا قولداۋ كورسەتتى.

كاسىپ سالاسى تىزبەگىنىڭ، قامداۋ تىزبەگىنىڭ ىركىلىسسىزدىگىن قامتاماسىز ەتۋ جاعىندا، ٴۇرىمجى كەدەنى ٴۇرىمجى حالىقارالىق قۇرلىق پورتتى ٴتۇيىن ەتىپ، كاسىپورىنداردىڭ "تەمىر جول جىلدام ارناسى" كاسىبىن ورىستەتۋگە جىگەرلەندىرىپ، شەكارا ىشىندەگى تەمىر جول زات اينالىمىنىڭ قولايلىلىق دەڭگەيىن اناعۇرلىم جوعارىلاتىپ، جۇڭگو ـ ەۆروپا كەزەكتى پويەزى (ٴۇرىمجى) جيناۋ ورتالىعى قۇرىلىسىنا قولداۋ كورسەتتى؛ "كەدەن، تەمىر جول ىركىلىسسىز ارناسى" سەلبەستىگىن اتقارۋدى ىلگەرىلەتىپ، كەزەكتى پويەز جۇرەتىن ولكە (رايون)، قالانىڭ كەدەنىمەن بايلانىس جاساۋدى، سايكەستىرۋدى كۇشەيتىپ، ەكى جاقتىڭ كەزەكتى پويەز ساندى مالىمەتىن ۇلاستىرۋ، تۇتاستىرۋدى ىلگەرىلەتىپ، جۇڭگو ـ ەۆروپا كەزەكتى پويەزىنىڭ ەل ىشىندەگى بولەگىندە ەكرانىنان كورسەتۋدى جۇزەگە اسىرىپ، جۇڭگو ـ ەۆروپا كەزەكتى پويەزىنىڭ شەكارا اتتاعان تاسىمالىن قولايلىلاندىرۋ دەڭگەيىن ۇزدىكسىز جوعارىلاتتى.

كاسىپورىنداردىڭ قيىنشىلىعىن شەشىپ، قيىندىقتان ارىلۋىنا كومەكتەسۋ جاعىندا ٴۇرىمجى كەدەنى بوس كونتەينەرگە، شەكارادان بوس وتكىزۋگە قولداۋ كورسەتىپ، كاسىپورىنداردىڭ "كونتەينەر پايدالانۋ قيىن بولۋ" ماسەلەسىن جەڭىلدەتىپ، شەكارا اتتاعان زات تاسىمالىنىڭ وزىندىك قۇنىن تومەندەتەدى؛ جۇڭگو ـ قىرعىزستان ـ وزبەكستان "تاس جول، تەمىر جول بىرلەسىپ تاسىمالداۋىندا" ۇدايىلاندىرا جونەلتۋدى ىلگەرىلەتىپ، شينجياڭداعى شەكارا اتتاعان زات تاسىمال قابىلەتىن اناعۇرلىم جوعارىلاتىپ، قازىرگى كەدەنگە بارۋ ۇلگىسىن ساپالاندىرىپ، ٴارقايسى جۇمىس الاڭدارى تاۋلىك بويى كاسىپورىنداردىڭ زاتىن شەكارادان وتكىزۋ ٴوتىنىشىن قابىلداپ، يمپورت ەتىلگەن ساۋدا بۇيىمدارىن تەكسەرۋ ۋاقىتىن ۇزدىكسىز قىسقارتادى.

مۇنان سىرت، شەكارادان تۇتاس ٴوتۋ ونىمدىلىگىن جوعارىلاتۋ جاعىندا ٴۇرىمجى كەدەنى ٴارقايسى ايماق، وبلىس (قالا) شەكارا وتكەلدەرىنىڭ شەكارادان ٴوتۋ ۋاقىتىن باقىلاۋ ـ ولشەۋ ٴىرى ساندى مالىمەت ۇلگىسىن قۇرىپ، شەكارادان تۇتاس ٴوتۋ ۋاقىتىنا ىقپال جاسايتىن كەسىرلى ٴتۇيىندى، بوگەتتى دۇرىس تاۋىپ، دالمە ـ ٴدال شارا قولدانىپ، شينجياڭ شەكارا وتكەلدەرىنەن تۇتاس ٴوتۋ ونىمدىلىگىن ۇزدىكسىز جوعارىلاتادى.

مەكەن ـ جايىمىز: ٴۇرىمجى قالاسى حوڭشيۋان سولتۇستىك جولى 500 – ٴنومىر، تاراتۋ ورتالىعى: 5593062، جارناما باسقارماسى: 5593341 پوچتا ٴنومىرى: 830028، ايلىق باعاسى 19 يۋان، جىلدىق باعاسى 228 يۋان